

ÇOCUKTA GÖRME ENGELİNİN ALGILANMASI

Görme engeli; hayatın çeşitli dönemlerinde geçirilen hastalık, kaza vb. sebepler ile veya doğuştan getirilen özellikler ile olabildiği gibi doğum anındaki komplikasyonlar (olumsuzluklar) sonucu da görme yetisinin tamamen ya da bir kısmının kaybedilmesi sonucu oluşan engel durumudur.

Bütün çocukların doğumda görme düzeyi düşüktür. Işık ve şekil görebilen çocuğun görmesi 0–3 yaşında gelişir. Altı ayda anne ve babasının gözlerinin içine bakabilir. Araştırmalar göz ve görmenin doğumdan sonra gelişmesini sürdürerek 2 ay- 4 ay- 6 aylık dönemlerde özel ilerlemeler kaydederek 6 yaşında olgun görme seviyesine ulaştığını göstermektedir.

Anne-baba, bebekte veya çocukta herhangi bir göz rahatsızlığından şüpheleniyorsa hemen bir göz doktoruna başvurmalıdır. Göz muayenesi için bebeğin belirli bir aya veya yaşa gelmesi beklenmemelidir. Bebeklerde ve küçük çocuklarda göz muayenesi genellikle çok güç olmaktadır, fakat imkânsız değildir. Böylece herhangi bir rahatsızlık varsa erkenden teşhis edilip tedaviye başlanır.

Tam ve keskin görmenin olgunlaşması için gözün iyi ışık ve şekil ile uyarılması şarttır. Bakma işinin görme işine dönüşmesi için gözden gelip beyine gönderilen görüntünün algılanıp anlamlandırılması gerekir. Çocuğun dil gelişimi ve çevreyi tanıması ile ilişkili olmasından dolayı çocuğun tam olarak ne kadar ve nasıl gördüğünü anlamak zaman alacaktır. Tam körlük çok ender rastlanan bir durumdur. Çoğu çocuk fazla olmasa da bir miktar görebilir. Işığı görebilen çocuk, pencereyi bulabilir. Bu bilgi ile odanın genel yapısını anlayabilir. Çocuğun yaşadığı ortamdaki davranışlarını gözlemlemek önemli bilgiler verecektir.

Anne ve babalar kadar çocuğu kimse iyi tanıyamaz. Aile çocuğu gözlemleyerek elde ettiği bilgileri uzmanlara anlatmalıdır.

Çocuğunuzun görme zorluğunun birçok sebebi olabilir. Basit bir tanı verilebilir ama çoğu zaman hastalık ender ve tam bilinmiyorsa tanı zordur. Göz doktoruna sorabileceğiniz soruları burada tartışacağız.

GÖRME ENGELLİ BİREYLERİN GENEL ÖZELLİKLERİ

- 1) Doğuştan görme engelli olan bireyler, ayakta dururken ya da otururken ileriye ya da geriye sallanma, yüzünün önünde parmaklarını ya da ellerini sallama, parmaklarını ya da elini sallama, parmakları ile gözlerini ovuşturma gibi amaçsız hareketler gösterebilirler.
- 2) Görme engelli bireyler, insanların yüzlerini ve eşyaların görünümelerini canlandıramadıkları için onlarla iletişimlerinde pasif ve anlamsız bir yüz ifadesine sahiptirler.
- 3) Gören bireylerle konuşurken çoğu zaman duyarsız, ilgisizmiş gibi görünürler.
- 4) Birçok çalışma, görme engelli bireylerin yer değiştirmelerini sağlayan yuvarlanma, yürüme gibi hareket becerilerini kazanmada gecikme gösterdiğini ortaya koymaktadır.
- 5) Sonradan görme duyusunu kaybeden bireyler arasında motor gecikme görülmez, ancak daha önce görme duyusunu kaybetmiş bireylerde motor gecikme görülür.
- 6) Tamamen görmeyen (total kör) bireylerin yürüyüşü daha kısa adım şeklinde, belirgin bir ayak sürüme davranışı, yavaş yürüme, eğik yürüme gibi şekilsel davranışlar gösterirler.
- 7) Kavramsal gelişimde ya da bilişsel yeteneklerde gecikme gözlenebilir.
- 8) Özellikle soyut düşünmeyi gerektiren becerilerde daha başarısız olabilirler.
- 9) Alan kavramını vermek güçtür. Alana ilişkin bilgiler daha çok dokunma duyusu aracılığıyla kazanılmaktadır.
- 10) Görme yetersizliğinden kaynaklanan eksiklikleri diğer duyu organlarını kullanarak telafi etmeye çalışırlar.
- 11) Dikkat yoğunlaştırma, ince ayrıntıları fark etme yetenekleri gelişmiştir.
- 12) Sosyal faaliyetlere ilgilidirler.
- 13) Müzikle yakından ilgilenirler.
- 14) Bedensel ve zihinsel gelişimlerinde farklılık vardır.
- 15) Bağımsız hareket edebilme becerileri sınırlıdır.
- 16) Algısal motor ve bilişsel gelişimde gecikme görülür.
- 17) İletişim kurarken yüz ifadesini değiştirmede güçlükleri olabilir.

Aileler ve Öğretmenler bu belirtilere dikkat!

- Çocuğunuz sizinle göz teması kurduğunda her iki gözü birbirine paralel duruyor mu?
- Gözlerden birinde içe veya dışa kayma, ya da iki göz birbirinden bağımsız hareket diyormuş izlenimi var mı?
- Okurken veya televizyon seyredirken başını sürekli bir yöne çevirme, başını eğme, bir özünü kapalı tutma, sık sık kırpma, gözlerini kısma ya da ovalama görülüyor mu?
- Yakın işleri sevmeme, kısa sürede dikkat dağılması veya dalgınlık görüyor mu?
- Oyun oynarken topu tutma, ayakkabı bağlama veya düğme ilikleme gibi el göz koordinasyonu gerektiren işlerde zorlanma var mı?
- Sık sık gözlerini ovma, nesnelere bulanık görme var mı?
- Göze yakın iş yaparken kaşlarını çatıp, rahatsız oluyor mu?
- Gözleri sık sık çapaklanır mı?
- Gözleri ışığa karşı duyarlı mı?
- Gözleri sulu ve göz yanmasından yakınır mı?
- Gözleri ve göz kapaklarının altı kırmızı kabuk bağlama ve şişme var mı?
- Göze yakın iş yaptığı zaman baş ağrıları ve dönmesinden, bulanık ve çatal gördüğünden yakınıyor mu?
- Sık sık tökezliyor mu, yürürken ufak tefek engelleri görüyor mu?
- Kitap ve oyuncakları gözüne yakın tutuyor mu?
- Uzak ve yakın bakarken vücudunda bir gerilim duyuyor mu, gözünü kırıştırır mı?
- Uzak şeylerle ilgilenmeme, top oyunlarına katılmaya isteksiz görünme var mı?
- Okuma ve yakın göz çalışması gerektiren işlerde zorlukları var mı?
- Okur veya yazarken çok yakından bakma, satır kaydırma veya sürekli parmakla takip eder mi?
- Yazıları kargacık, burgacık ve çok fazla eğik mi?
- Renkleri seçiyor mu?
- Okulda tahtayı netleştirebilmek ve yazılara odaklanabilmek için sürekli kendini zorlama sonucu oluşabilecek baş ağrısı şikâyeti yaşıyor mu?

AİLEYE ÖNERİLER

- Çocuk az görüyorsa görmesinden yararlanarak becerileri kazandırınız
- Bağımsız olarak yapabildiği beceriler varsa nasıl yapabildiğine bakınız.
- Bundan sonra yapacağı becerileri öğretirken bunlardan yararlanabilirsiniz.
- Bağımsız olarak becerileri yapmasını teşvik ediniz, zaman ve fırsat veriniz.
- Beceri yada işi ne kadar yapabildiğini belirleyerek bağımsız olarak yapamadığı yerlerde sadece yardım edin.
- Çocuğa sadece her defasında bir beceri yada bu becerinin bir bölümünü öğretmeyi deneyiniz. Önceki beceri yada becerinin kolay bir bölümü tamamen öğrenildiğinde becerinin izleyen güç bölümünü öğretmeye çalışınız.
- Becerileri tamamladığında mutlaka ödüllendirin. (Aferin, çok güzel v.b.)
- Görme engelli bir çocuğun tüm gün evde bulunması, evden dışarıya çıkmaması onu topluma hazırlamaz. Görme engelli çocuğun okula gitmesi yaşadığı toplumla daha fazla bütünleşmesini sağlayacaktır.
- Görme engelli çocuğun takılacağı, yada çarpabileceği eşyaların ve engellerin ayak altından kaldırılması gerekir. Çocuğun kolayca eşyaların yerlerini bulmasına yardım edecek düzenlemeler yapılmalıdır.
- Yerleri sabit olan eşyaların dışında yaptığımız değişiklikleri her defasında göstermeli ve yerlerini öğretmelisiniz.

- Görme güçlüğü ne kadar erken teşhis edilirse, çocuğa o kadar fazla yardım edilir. (Örn.. erken ameliyat yada ilaçla tedaviyle çocuğa çok fazla şey kazandırmak mümkün olabilir. Yani görmesi tanı olmasa hile daha iyi görebilir duruma gelebilir.)

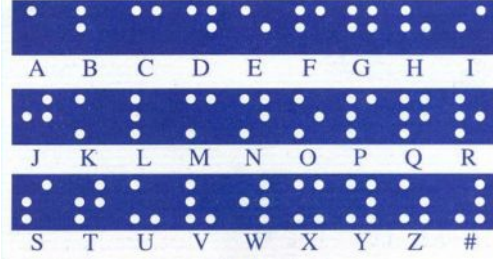
Çocukta görme özüünden şüphelenilmesi için şu belirtilerin olması gerekir:

- ◆ Yeni doğan bebeğin gözbebekleri siyah olması gerekirken beyaz gözükmesi,
- ◆ Gözün alışılmışın dışında küçük, çok büyük veya gelişmemiş olması,
- ◆ Çocuğun yüzünü ışık kaynağına dönmemesi,
- ◆ 6–8 haftalık bebek anne-babasının yüzüne bakabilmeli ve gülümsemelidir.

Tam körlük çok enderdir. Çoğu çocuk biraz görür. Ancak her görüntünün önemi vardır ve kullanılabilir. Yalnızca ışık görebilen bir çocuk pencerenin yerini bulunca odanın düzenini kurabilir.

Görme Duyusunun Gelişim Aşamaları		
Gelişim Dönemi	Normal Çocuklarda	Görme Engelli Çocuklarda;
İlk ayda	Başını ve gözünü ışık kaynağına döndürme, Yatay ve dikey düzlemde obje takibi, 6-8 haftada gözün içine bakış, "sosyal gülüşme".	Gözbebeğinin titreşmesi (Nistagmus), Görüntüyü normal dışı odaklama (Eksentrik fiksasyon), Göz teması yok: bağlanma gelişmez, Orta hat (düz çizgi yol gibi) kavramı oluşmaz, Görsel takip gelişmez, (0-3 Ay)
2–3 ayda	Yoğun göz teması Dikey ve dairesel hareket takibi, Hareketli oyuncak takibi, Dudak okumaya başlama,	
3–6 ayda	Kendi ellerini seyretme, İleri uzanma, sallanan nesneyi yakalamak, Düşen ve uzaklaşan oyuncakçı gözleme, Karşıya bakıştan yana bakışa dönme, Görsel dikkat alanının genişlemesi	Şaşılık oluşur, Göz tembelliği (Ambliyopi), Motor gelişim geriliği: başını tutamaz, emekleyemez, Kötü alışkanlıklar, göze parmak sokma, sallanma,
7–12 ayda	Küçük parçacıkları fark etme, Önce dokunma ve parmak ucu ile tutma, Resimlerle ilgilenme, Yarısını gördüğü nesneye ilgi ve tanıma, Evde görsel yer bulma, (11–12 aylık) İnsanları tanıma, (11–12 aylık) Resimleri tanıma, (11–12 aylık) Saklambaç oynama (11–12 aylık)	Uzay duygusu gelişmez, Göz uyumu yoktur, görsel takip yapamaz, Merak duygusunda gelişme geriliği: arama yapamaz
1–2 yaş da	Haberleşmede görmenin önemi , Yüz ifadeleri ve vücut dili, Öncül uyarılar ve gözlem, Olayların akışına bağlantı kurma, Sesli uyarılara bağlanma	Görsel haberleşme eksikliği: oyun alanında dışlanma, Anlık-doğal öğrenme geriliği, Çevre ile iletişim kurmada zorluk; hareket kısıtlılığı ve uyum bozukluğu.

EĞİTİMLERİ

Görme engellilere Braille alfabesi ile okuma-yazma öğretilir. Çevresiyle iletişimi geliştirilir. Braille Alfabe ile duygu ve düşüncelerini yazıyla kâğıda dökerek, ifade özgürlüğü kazanmanın yanı sıra okuyarak kendilerini geliştirmektedirler.

Özel eğitim okullarında, görme engellilere ve az görenlere; okul öncesi ve ilköğretim düzeyinde eğitim hizmetleri sunulmaktadır. İlköğretim düzeyindeki görme engelliler okullarının tümü yatılıdır, gündüzlü devam imkânı da sağlanmaktadır. Kaynaştırma ve özel eğitim sınıfı uygulamaları da vardır. İlköğretimlerini tamamlayan görme engelliler üst öğrenimlerini normal okullarda sürdürmektedirler.

Aşağıdaki Linkte görme engeli öğrencilerin devam edebilecekleri özel Eğitim okullarını bulacaksınız.

Link 1: <http://orgm.meb.gov.tr/OzelEgitim/kurumlar2/GormeEngellilerOkullari2.htm>

Link 2: http://www.sorgunram.gov.tr/alt_sayfa/dokuman/ozel_dokum/gorme_engel.htm